

centrum (KADOC) zijn laatste jaarboek.

In de eerste bijdrage vraagt Lode Wils (pp. 15-40) zich af hoe het komt, dat de christelijke arbeidersbeweging in Vlaanderen beduidend sterker is dan in Wallonië. Teruggaand tot de voor-geschiedenis der jaren 1860, wijst hij op een eigenlijk pas omstreeks 1968 overwonnen tegenstelling tussen een Vlaamsgezinde christelijke arbeidersbeweging en een socialistische, die de Vlaamse Beweging afwees. Uit een verbinding van de Vlaams-democratische stroming met de religieuze sociale organisatie ontstond in de jaren 1880-1895 de christen-democratie en vervolgens de christelijke arbeidersbeweging. Anders dan in Wallonië versterkten in Vlaanderen politiek nationalisme (i.c. Vlaamse Beweging) en christelijke arbeidersbeweging elkaar over en weer.

In de volgende bijdrage graaft Jan De Maeyer aan de wortels van ons verzuimd bestel (pp. 41-103). De Antisocialistische Werkliedenbond, waarover hij schrijft, werd in 1890 te Gent gesticht en was een federatie van traditionele katholieke volksverenigingen en de in 1886 opgerichte Algemene Bond van Werklieden en Burgers. In de schoot van deze laatste ontstond aan het eind van hetzelfde jaar de Antisocialistische Katoenbewerdersbond Recht en Plicht, waarvan de stichting traditioneel als de start van de christelijke arbeidersbeweging wordt beschouwd. De Maeyer toont evenwel aan dat de Katoenbewerdersbond niet christelijk was in de betekenis die de pauselijke encycliciek *Rerum Novarum* (1891) aan dit woord toekende. Pas na de inlijving van de Katoenbewerdersbond en andere antisocialistische vakverenigingen in de Antisocialistische Werkliedenbond kregen zij een christelijk karakter. De ultramontaanse aristocraat Arthur Verhaegen heeft daar in niet geringe mate aan bijgedragen. Via het eigen dagblad *Het Volk* (1891) werd een groot antisocialistisch offensief gevoerd. Het resultaat? In 1913 tel-

den de christelijke vakverenigingen in Gent 4.646 leden, ongeveer een derde van het aantal bij de socialistische vakbeweging aangesloten leden.

Jozef Mampuyts wijdt twee bijdragen aan nauw verwante onderwerpen: pater Rutten (pp. 105-135) en „zijn” Algemeen Secretariaat der Christelijke Beroepsverenigingen (pp. 137-202). De dominicaan Georges Ceslas Rutten (1875-1952) voerde, niet alleen bij de arbeiders maar ook bij de burgerij, een onophoudelijke propaganda voor de christelijke vakbeweging. Samen met René Debruyne bezorgde Rutten de christelijke vakbeweging in nauwelijks tien jaar een behoorlijke infrastructuur. In 1904 werd het Algemeen Secretariaat der Christelijke Beroepsverenigingen opgericht met een sterk propagandistische doelstelling. Het resultaat was een voortdurend groeiende aanhang: van minder dan 10.000 christelijke vakbondsleden in België rond de eeuwwisseling tot iets meer dan 120.000 vóór de Eerste Wereldoorlog. Min of meer in de schoot van het Algemeen Secretariaat, dat *de facto* de leiding voerde over de christelijke arbeidersbeweging, werd in 1912 een nationale confederatie van christelijke vakverenigingen opgericht: het Algemeen Christelijk Vakverbond (ACV).

Naast het ACV werd in 1921 het Algemeen Christelijk Werkersverbond (ACW) gesticht. Behartigde het ACV vooral de professionele aspecten van het „arbeidersvraagstuk”, het ACW stelde zich zowel de sociaal-culturele als de politieke ontvoogding van de arbeiders ten doel. Naast de vakbeweging omhelsde de christelijke arbeidersbeweging nu ook het systeem van de standsorganisatie. Emmanuel Gerard beschrijft de controverse die ontstond tussen het ACW en de conservatieve katholieken (pp. 203-260). Deze strijd om de sociale instellingen woude vooral in Brussel en Wallonië, waar de conservatieven nog veel sociale organisaties in handen hadden. In wezen ging het om de

vraag of de christelijke arbeidersbeweging, vertegenwoordigd door het ACW, het recht had aan politiek te doen.

Onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog werd het ACW hervormd tot een coördinerend orgaan. De eigen politieke activiteit werd sterk gereduceerd ten gunste van de in 1945 opgerichte Christelijke Volkspartij (CVP). Antoon Osaer (pp. 261-311) en Jozef Smits (pp. 313-357) bespreken deze hervormingen, die nog steeds bepalend zijn voor de organisatievorm en de politieke opstelling van de christelijke arbeidersbeweging in België.

Het jaarboek levert een geslaagde bijdrage tot de geschiedenis van de katholieke arbeidersbeweging in België. Jammer genoeg wordt voorbijgegaan aan wat tijdens de beide wereldoorlogen gebeurde. Zo komt de in 1941 opgerichte Katholieke Werkliedenbond nauwelijks aan bod. De meeste aandacht gaat uit naar het centraal bestuursniveau. Hoe de arbeidersbeweging lokaal werd uitgebouwd en hoe zij door de arbeiders werd ervaren, vormt ongetwijfeld voldoende stof voor een volgende KADOC-publicatie.

Paul Soetaert

EMMANUEL GERARD en JOZEF MAMPUYS (red.), *Voor Kerk en Werk. Opstellen over de geschiedenis van de christelijke arbeidersbeweging 1886-1986*, KADOC jaarboek 1985, Universitaire Pers Leuven, 1986, 368 p.

Het bisdom Brugge

De geschiedenis van het bisdom Brugge (1559-1984) is in zekere zin een gelegenheidspublicatie: het project werd opgezet naar aanleiding van het 150-jarig bestaan van het nieuwe bisdom en de vijfenzeventigste verjaardag van Mgr. De Smedt, aan wie het boek werd opgedragen. De algemene leiding berustte bij Michel Cloet, professor aan de K.U.Leuven, met assistentie van zijn collega Robrecht Boudens en Boudewijn Janssens de Bisthoven, archivaris van het bisdom Brugge. Een specialistenteam van vijftientig personen, meestal licentiaten in de geschiedenis, stond in voor de concrete uitwerking van

het boek. Ze hebben er allemaal toe bijgedragen om er een kwalitatief hoogstaande studie van te maken, eigenlijk een primeur, die een leemte opvult in de Vlaamse historiografie.

Het boek bevat vijf delen: een eerste deel bevat de geschiedenis van het bisdom Brugge vanaf de stichting, in 1559, tot het einde van de zeventiende eeuw, de periode van de contra-reformatie en het katholiek herstel; in deel twee wordt de achttiende eeuw beschreven, een hoogtepunt vóór de crisis; deel drie behandelt de onzekere tussentijd van 1802 tot 1834, toen Oost- en West-Vlaanderen tot één bisdom werden verenigd; de geschiedenis vanaf de wederoprichting in 1834 tot 1952 wordt behandeld in het vierde deel; het laatste deel tenslotte brengt voor het eerst een zeer geslaagde synthese over het episcopaat van Mgr. De Smedt. De vier eerste delen werden grosso modo opgebouwd volgens eenzelfde stramen: ze worden telkens voorafge-

gaan door een inleiding, waarin een algemeen tijdsbeeld wordt geschetst; daarna wordt op de eerste plaats aandacht besteed aan de bisschoppen en hun beleid; achtereenvolgens wordt dan de diocesane clerus bestudeerd, de leken-gemeenschap en de rol van de kerk in onderwijs en armenzorg. We wijzen erop dat in het tweede deel door G.A.C. Van Vooren een afzonderlijk hoofdstuk werd geschreven over de diaspora van het bisdom Brugge, met name de katholieken in westelijk Staats - Vlaanderen (zeventiende-achtttiende eeuw).

Hoewel we globaal gezien niets dan lof hebben voor deze studie is het wel zo dat de ene bijdrage op een kwalitatief hoger niveau staat als de andere. Er zijn natuurlijk ook enkele kleine leemten: zo vinden we geen afdoende verklaring voor de vacatuur tussen 1821 en 1829 in het concordataire bisdom Gent en wordt de Stevinistische kwestie vrij onduidelijk beschreven. Heel wat auteurs voelden

zich duidelijk gekortwiek; hun stukken zijn beknopte en vluchtige schetsen, die niet echt diepgaand konden worden uitgewerkt; bij herhaling wordt gewezen op de noodzaak van verder bronnenonderzoek. Maar wat we het meest betreuren, een traditioneel euvel van verzamelwerken, is het ontbreken van een epiloog. Was het hier niet de ideale plaats om recent naar voren gebrachte hypothesen te toetsen aan de historische realiteit? We denken hierbij b.v. aan de stelling van prof. Vergote, die de huidige secularisatietrend beschouwt als een late naloper van de Verlichting. Daarom kan dit werk, hoe waardevol ook, onmogelijk als een echte synthese worden beschouwd. Het heeft wel uiterst kostbare bouwstenen ervoor verzameld.

M. Nuytens

M. CLOET (o.l.v.), *Het bisdom Brugge (1559-1984). Bisschoppen, priesters, gelovigen*. Brugge, 1985 (Westvlaams Verbond van kringen van Heemkunde).

ADVERTENTIE

Bankzaken. Daar hebben we CERA voor.

Voor al onze geldzaken hebben we een bankpartner die onze ambities weet te realiseren: snel, efficiënt en zorgvuldig gepland.

Een echte raadgever die duidelijk, zonder grote woorden, achter ons staat. Zowel voor de dagdagelijkse verrichtingen als voor alle belangrijke financiële stappen.

Ze gaan geen moeite uit de weg bij CERA. En dat is voor ons écht bankieren.

CERA
S P A A R B A N K